

AYOLLARNING JINSIY GORMONLARI

Siyob Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi

JUMANAZAROVA BASHORAT UMIRZOQ QIZI

Annotation : Ushbu maqola ayollar jinsiy gormonlari hosil bo'lishi , ushbu gormonlar yetishmovchilik sabablari va oqibatlari haqida. Ayollarning jinsiy gormonlari tuxumdonlarida follikulalar va sariq tana tom onidan ishlab chiqariladi. Follikulalarda ishlab chiqariladigan gormonlar — estrogenlar deyiladi. Ulardan estradiol gormoni tuxum hujayraning rivojlanishi davomida hosil bo'ladi.

Annotation: This article is about the production of female sex hormones, the causes and consequences of deficiency of these hormones. Female sex hormones are produced in the ovaries by follicles and the corpus luteum. The hormones produced in the follicles are called estrogens. The hormone estradiol is produced from them during the development of the egg cell.

Аннотация: В статье речь идет о выработке женских половых гормонов, причинах и последствиях дефицита этих гормонов. Женские половые гормоны вырабатываются фолликулами и желтым телом в яичниках. Гормоны, вырабатываемые в фолликулах, называются эстрогенами. Гормон эстрадиол вырабатывается в процессе развития яйцеклетки.

Ayollarning jinsiy gormonlari tuxumdonlarida follikulalar va sariq tana tom onidan ishlab chiqariladi. Follikulalarda ishlab chiqariladigan gormonlar — estrogenlar deyiladi. Ulardan estradiol gormoni tuxum hujayraning rivojlanishi davomida hosil bo'ladi. Estradiol jigarda parchalanib, estron va estriolni hosil qiladi. Bu gormonlar steroid tuzilishga ega bo'lib, jinsiy a'zolarining rivojlanishi va ikkilamchi jinsiy belgilarni nomoyon bo'lishini ta'minlaydi. Estrogenlar ta'sirida

endometriyning bachadon shilliq pardasi qalinlashadi, yumshoq bo'lib qon bilan to'lishadi (proliferatsiya kuzatiladi).

Tuxum hujayra yetilgach, follikulalar yoriladi — ovulatsiya ro'y beradi. Ajralib chiqqan tuxum hujayra Fallopiyev trubada otalangan bo'lsa, bachadon bo'shlig'iga tushib shilliq qavatga yopishadi. (im plantatsiya). Yorilgan follikula o'rnida sariq tana hosil bo'ladi. Sariq tananing tabiiy gormoni progesteron hisoblanadi. Jigarda progesteron parchalanib, pregnandiolga aylanadi. Gestagenlar menstrual (hayz ko'rish) siklning ikkinchi yarmida bachadon shilliq qavatining o'sishiga, tuxum hujayra urug'langach, plasentaning (yo'ldoshning) hosil bo'lishiga yordam beradi. Shu sababli progesteron homiladorlik gormoni deyiladi. Agar tuxum hujayra urug'lanmagan bo'lsa sariq tana atrofiyaga uchraydi, bachadon shilliq qavati ko'chib, menstruatsiya (hayz ko'rish) ro'y beradi. Jinsiy bezlarning faoliyati gipofizning gonadotrop gormonlari tomonidan boshqariladi. Estrogen, gestagenlar va placentadan ham ishlab chiqariladi.

Ayollarning jinsiy bezlari gormonlarining quyidagi preparatlari mavjud:

I. Estrogenlar: a) steroid tuzilishga ega estrogen preparatlari — estron, estradiol, estradiol dipropionat; b) nosteroid tuzilishga ega estrogen preparatlar — sinestrol, tefestrol, dietilstilbestrol; d) antiestrogen preparatlar — kломifen sitrat.

II. Gestagenlar: a) progesteron, oksiprogesteron kapronat, pregnin, noretisteron, allilestrenol.

III. Kontraseptiv vositalar: a) estrogen-gestagen saqlovchi — uyg'unlangan preparatlar: non-ovlon, ovidon, lindiol, rigevidon, demulen, miniziston; b) monogormonal preparatlar — postinor, mikrolut; d) uyg'unlashtirilgan estrogen, gestagen — antiandrogen preparatlar: Pregestrol tabletkalari, klimonorm, Divina, Diane-35. Steroid tuzilishga ega bo'lgan estrogen preparatlardan estron amalda keng qo'llaniladi. Estron homilador ayollar yoki hayvonlar peshobidan ajratib olinadi.

Estradiol efirlar — benzoat va dipropionat shaklida ishlatiladi. Estradiol dipropionat estronga qaraganda faolroq, ta'sir muddati uzoqroq. Estron xarakuni, estradiol dipropionat esa 2—4 kunda bir marta beriladi. Estron va estradiol efirlari yogli eritmalar shaklida mushaklar orasiga yuboriladi.

Etinilestradiol — faolligi bo'yicha estrondan 50 marta kuchli. Preparat ichga berilganda ham faol saqlanadi. Sintetik nosteroid vositalardan ham ichga berilishi mumkin.

Sinestrol — faolligiga ko'ra estrondan qolishmaydi. Ichish uchun va mushak orasiga yuboriladi. Umumiy holatda estrogen preparatlar tuxum donlar faoliyati zaiflashganda yoki bo'lmagan (menstruatsiya sikli buzilganda — amenoreya, dismenoreya, klimakterik o'zgarishlarda), tug'ruqdan keyin laktatsiyani (sut kelishini) kamaytirish maqsadida qo'llaniladi.

Estrogenlar shuningdek, prostata bezi rakida erkaklarga, sut bezi rakida 60 dan oshgan ayollarga tavsiya etiladi. Jinsiy a'zolar va sut bezi o'smalarida 60 yoshgacha bo'lgan ayollarga estrogen preparatlarni berish taqiqlanadi. Shuningdek, endometriyalarda (bachadon shilliq pardasi yallig'lanishi) bachadondan qon ketishiga moyillik bo'lganda ham estrogenlar berilmaydi. Buyrak va jigar kasalliklarida ehtiyotlik bilan ishlatiladi. Antiestrogen preparatlar — sintetik yo'l bilan olingan nosteroid birikmalar bo'lib, estrogenlarning ta'sirini susaytiradi. Jumladan, ular estrogen retseptorlarini bloklaydi. Natijada gipotalamus va gipofizdan stimulyovchi gormonlar ko'proq ajrala boshlaydi. Tuxum donlar kattalashib, ularning faoliyati oshadi. Shunday preparatlardan „Klomifen sitrat 1“ ayollarga pushtsizlikni davolash uchun beriladi. Bundan tashqari ular ko'krak bezi rakida ham tavsiya etiladi.

Gestagenlar — steroid tuzilishiga ega. Progesteron — endometriyga tuxum hujayraning yopishishini (implantatsiya) tayyorlaydi. Miometriyning qo'zg'aluvchanligini susaytiradi, ovulatsiyaning oldini oladi va sut bezining o'sishini ta'minlaydi. Preparat har kuni mushak orasiga yuboriladi. Ichga berilganda ta'siri

bo'lmaydi. Oksiprogesteron kapron at ta'siri sekin boshlanib, 7— 14 kun davom etadi. Moyli eritmalari mushak orasiga yuboriladi. Pregnin — faolligi progesteron dan 5— 15 marta kamroq. Ichga berilganda sam arali. Odatda til ostiga qo'yiladi. T abletka to'la eriguncha til ostida tutib turiladi. Gestagenlar sariq tana faoliyati yetishmovchiligida, homilaning muddatidan oldin tushishining oldini olish uchun va menstruatsiya buzilganda beriladi. Antigestagen vositalardan RU 486 steroid tuzilishiga ega bo'Mib, prostaglandinlar bilan birga homilani tushirish maqsadida qo'llaniladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1 Shukurov F.I., Nigmatova G.M. “Akusherlik va ginikologiya “ Toshkent 2022

2 <https://my.clevelandclinic.org/health/diseases/>